

## UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA TRŽIŠTE OSIGURANJA

### Sažetak

Svet je bio suočen sa neviđenom pandemijom. Milioni ljudi izgubili su život, hiljade ljudi sa psihološkim traumama, milioni drugih su zaraženi, milioni sredstava za upravljanje situacijom. Pandemija je raširena po cijelom svijetu, bez obzira na razvijene zemlje, u razvoju ili nerazvijene, pogađa čitav sistem svjetske ekonomije, bez razlike, proizvodne, komercijalne, uslužne, financijske institucije.

Ekonomija je pretrpjela šok, nijedna država nije imala plan upravljanja, države su bile zatvorene, ekonomija je bila zatvorena, kretanje ljudi je bilo zatvoreno, ljudi su bili zatvoreni u domovima, u improviziranim karantenama, bolnice su bile pretrpane, nedostajalo je hrane, lijekova, medicinskog osoblja, nedostatak smrtnog osoblja.

Hiljade zaposlenih ostaje bez posla, ekonomija je pretrpjela pad kao nikada, pao je broj zaposlenih, ekonomsko siromaštvo se povećalo.

Tržište osiguranja širom sveta bilo je suočeno sa rizikom koji je do tada bio nepoznat. Ekonomski pad ima veliki utjecaj na tržište osiguranja. Tokom 2020. godine tržište osiguranja u poređenju sa ostalim privrednim granama nije imalo velike gubitke. Pandemija je ubila penzionere koji više nisu imali životno osiguranje, obavezno osiguranje i dalje je lagano padalo, putnička osiguranja pretrpjela su najveći pad nakon što je zabranjen ukupan međudržavni promet.

Fenomen koji treba analizirati tokom ovog perioda je financijsko tržište koje je tokom pandemije imalo rast, povećali su se depoziti u komercijalnim bankama, povećao prinos na kapital za uložena sredstva na tržištu kapitala, ulaganja penzijskih fondova, investicionih fondova, aktive na tržištu osiguranja.

\* Dr. Sherif Gashi, predavač Koledža Pjeter Budi, Odjeljenje za osiguranje, kontakt: sherifgashi@live.com

\*\* University of New York

Gledano vremenski, tržište osiguranja je tokom 2020. godine izdržalo rizik covida, ali posljedice će se možda odraziti u budućim periodima. Mora se voditi računa o promjeni pristupa upravljanju proizvodima osiguranja, kapitalu potrebnom za upravljanje.

Rad će tretirati utjecaj pandemije na tržište osiguranja, posebno na zapadnom Balkanu, i mjerama koje su osiguravajuće kompanije poduzele u upravljanju situacijom.

**Ključne riječi:** COVID-19, ekonomija, pandemijski rizik, tržište osiguranja, proizvodi osiguranja, Zapadni Balkan.

## Uvod

Danas se čovječanstvo suočava s mnogim opasnostima, opasnostima koje zahtijevaju najbolje moguće upravljanje, tako da njihov utjecaj nema razornu moć. Promjene u gospodarstvu, u financijskom sustavu, klimatske promjene, brzi razvoj oružja, razvoj biološkog oružja natjerali su čovječanstvo da mnogo razmišlja o opasnostima s kojima će se suočiti.

Prirodna opasnost prirodna je pojava koja može imati negativan utjecaj na ljude i druge životinje ili okoliš. Prirodni opasni događaji mogu se klasificirati u dvije široke kategorije: geofizičke i biološke. Rizici od prirode su poražavajući, nose visoke troškove, teško ih je predvidjeti, teško ih je upravljati. U slučaju prirodnih opasnosti, glavni teret u njihovom upravljanju snose države, ali osiguravajuća društva, koja ih u određenoj mjeri ublažavaju. Globalni katastrofalni rizici iznimno su rijetki, ali se događaju. Na primjer, Justinijanova kuga 541.-542. Godine poslije Krista ubila je oko 17 posto svjetskog stanovništva. Španjolska gripa 1918-1919 ubila je oko 10 posto svjetskog stanovništva. Azijska gripa 1957.-1958. Hongkonška gripa ili azijska gripa 1968.-1969. Ubili su više od 2 milijuna ljudi. Prema procjenama WHO-a (Svjetske zdravstvene organizacije), svinjska gripa (H1N1) ubila je između 100.000 i 400.000 ljudi širom svijeta u razdoblju od 2009. do 2010. godine. Širenje COVID -19 – pretvaranje iz regionalne krize u Kini u globalnu pandemiju u roku od tri mjeseca – nanijelo je veliku štetu ljudskim životima i globalnom gospodarstvu. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) proglasila je 11. ožujka COVID-19 pandemijom, prikazujući više od 118.000 slučajeva korona virusa u preko 110 zemalja i teritorija diljem svijeta i stalni rizik od daljnjeg širenja na globalnoj razini.

Rizici ove prirode zahtijevaju velika ulaganja u njihovo upravljanje. Prepoznavanje i preventivne mjere najbolje su metode u njihovom upravljanju. Problemi su identifikacija curenja virusa, njegovo vrlo brzo širenje, troškovi upravljanja. Razvijeni svijet trebao bi razmisliti o dodjeli sredstava i prikupljanju sredstava za studije o podrijetlu virusa, od tada će biti lakše upravljati njima. Znanstvenici se bave posljedicama virusa nakon pandemije i ne bave se

načinom njegove identifikacije. Do danas postoje dileme oko španjolske gripe koja je posljedica ljudskih ruku ili prirode. Također, virus Covid-19 još uvijek je nepoznat kako je rođen, potječe iz laboratorija ili iz prirode.

## Katastrofalni rizici

Katastrofalan rizik je onaj u kojem je veliki broj ljudi u opasnosti od velikog gubitka zbog pojave opasnosti. Međunarodna federacija društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca klasificira katastrofu kao „iznenadni, katastrofalni događaj koji ozbiljno narušava funkcioniranje zajednice ili društva, uzrokujući ljudske, materijalne, gospodarske ili okolišne gubitke.“ Katastrofa može imati velike posljedice na mentalno zdravlje. Katastrofa može uzrokovati: tjeskobu – strah i depresiju među stanovništvom. Katastrofe su se u povijesti događale mnogo puta na globalnoj razini, pogađajući državna gospodarstva s velikim gubicima.

**Katastrofalne opasnosti mogu biti:** erupcije vulkana, potresi, brze poplave i klizišta, opasnosti od brzog početka, zatim pandemije, velike erupcije vulkana i suše diljem svijeta neki su od primjera prirodnih katastrofalnih opasnosti.

## Biološke opasnosti

Biološke opasnosti su organske tvari koje predstavljaju opasnost za zdravlje ljudi i drugih živih organizama. Biološke opasnosti glavni su izvor rizika koji može rezultirati hitnim slučajevima i katastrofama. Oni uzrokuju značajan gubitak života, pogađaju tisuće ljudi, imaju potencijal za velike ekonomske gubitke: gubitak posla, ekonomski pad, poremećaj financijskog sustava, gubitak materijalnih dobara, gubitak stoke, usjeva, gubitak prirodne baštine, uključujući gubitak fauna i flora.

## Vrste bioloških opasnosti

Biološke opasnosti mogu se klasificirati u različite kategorije. Najčešće biološke opasnosti uključuju:

1. **Bakterije** – mikroskopski organizmi koji žive u tlu, vodi, organskim tvarima ili biljnim i životinjskim tijelima.
2. **Virusi** – Virusi su glavna skupina najnižih biljaka kojima nedostaje klorofila i žive u mrtvim ili drugim živim organizmima.
3. **Gljive** – iz glavne su skupine najnižih biljaka kojima nedostaje klorofila i žive u mrtvim ili drugim živim organizmima.
4. **Laboratorijske nesreće** – također su biološke opasnosti, ali uzrokovane ljudskom rukom. Zasad su poznate kao laboratorijske nesreće: izbijanje malih boginja 1971. i 1978., antraks 1979., virus kunića 1995. itd.

Druge opasnosti za okoliš mogu uključivati:

1. Ujedi insekata
2. Alergijske reakcije; na primjer, kikiriki, pelud, ubodi pčela.
3. Biljke – otrovne životinje; na primjer, otrovni bršljan, kobra, belladonna. Alergijske reakcije; na primjer, kikiriki, pelud, ubodi pčela.

## Jedinstvene karakteristike bioloških opasnosti

1. **Raznolikost agenata.** Biološke opasnosti se kreću od mikroorganizama poput bakterija ili virusa, toksina do infekcija insektima. Mogu se prenijeti na ljude iz okoline, životinje, biljke i druge ljude.
2. **Putevi prijenosa.** To uključuje prijenos zrakom, gutanje, usisavanje (putem kože, očiju, sluznice, rane), vektorske životinje (npr. Komarci ili krpelji) i tjelesne tekućine (npr. Krv, prijenos s majke na dijete, spolni prijenos).
3. **Patogenost i virulencija.** Neke biološke opasnosti mogu uzrokovati ozbiljne bolesti, od iznimno malog broja mogu se brzo umnožiti. Na primjer, 1-10 organizama virusa Lassa ili ebole dovoljno je da izazove ozbiljnu bolest kod ljudi.
4. **Identifikacija rizika.** Budući da mikrobi nisu vidljivi, treba ih identificirati na temelju epidemioloških podataka izvedenih iz kliničkih znakova i simptoma. Stoga su im potrebne posebne tehnike za otkrivanje dijagnoze.
5. **Endemske bolesti s potencijalom prijenosa epidemije.** Za razliku od nekih drugih opasnosti (npr. Potresi ili poplave), biološke opasnosti mogu biti prisutne u zajednici (tj. Endemične) i obično predstavljaju mali rizik kada je populacija velika.
6. **Biološke opasnosti.** Posebno su raširene u područjima gdje su bolesti poput malarije, denge, zike i ebole češće i zarazne.<sup>1</sup>

## Pandemijske opasnosti

Pandemije su oblik globalne katastrofalne opasnosti – izraz koji je popularizirao filozof sa Sveučilišta Oxford Nick Bostrom, a koji opisuje događaj koji se vjerojatno neće dogoditi, ali koji bi imao goleme i smrtonosne posljedice da se dogodio. Pandemijske opasnosti proizlaze iz bioloških opasnosti. Postoje neke karakteristike današnjeg svijeta koje bi globalnu pandemiju mogle učiniti vjerojatnijom nego ikad prije. Putovanja, trgovina hranom i urbani stambeni objekti dramatično su porasli u moderno doba, što je olakšalo da nova bolest brzo zarazi veliki dio svjetske populacije. Pandemije su se događale kroz povijest i čini se da su sve učestalije, osobito zbog sve veće učestalosti virusnih

1 Biological Hazards Risk Assessment, UNISDR 2017, strana 3-4

bolesti kod životinja. Pandemijski rizik uvjetovan je kombiniranim učincima početnog rizika (kada je vjerojatno da će doći do pandemije) i rizikom od širenja (jer će se vjerojatno široko širiti u populaciji). Pandemijsku gripu uzrokuje nova vrsta virusa gripe. Budući da je virus nov, ljudi nisu imuni na njega i bolest je obično teža. Pandemijsku gripu uzrokuje nova vrsta virusa gripe. Budući da je virus nov, ljudi nisu imuni na njega i bolest je obično teža.

## Procjena rizika od pandemije

Pristupi procjeni biološkog rizika razlikuju se ovisno o svrsi procjene.

Prema namjerama procjena rizika može biti:

- a) **Strateška procjena rizika** – koristi se za planiranje upravljanja rizicima, usredotočuje se na mjere prevencije i pripravnosti, razvoj kapaciteta i praćenje, kao i na srednjoročnu i dugoročnu procjenu rizika.
- b) **Brza procjena rizika** – koristi se za utvrđivanje razine rizika povezane s otkrivenim događajima i, prema tome, za određivanje intervencija.
- c) **Procjena nakon događaja** – koristi se za planiranje oporavka, ažuriranje i jačanje cjelokupnog sustava upravljanja rizicima.

Da bismo uradili procjenu rizika od pandemije, moramo znati:

- a) **Tko je u opasnosti?** Prva procjena vrši se identificiranjem tko je u opasnosti, tko je najviše zaražen, koji su simptomi opasnosti, kako se ponašati, tko bi trebao biti oprezniji. Brza početna procjena rizika trebala bi se napraviti u kratkom razdoblju kada su informacije često ograničene i okolnosti se mogu brzo razvijati. Podaci pokazuju da su starija populacija i ljudi sa slabim imunitetom na dijabetes ili druge kronične bolesti osjetljiviji na ovaj virus.
- b) **Tko je najizloženiji?** Ljudi u dobi od 20 do 34 godine bili su izloženiji španjolskoj gripi. Podaci pokazuju da je COVID-19 zahvatio stariju populaciju i osobe s niskim imunitetom na dijabetes ili druge kronične bolesti.<sup>2</sup>
- c) **Koja je razina izloženosti i stupanj navodno opasnog ponašanja?** Razinu rizika treba ponovno procijeniti na temelju razvoja informacija o događaju i obrasca bolesti. Procjene rizika pomoći će odrediti veličinu rizika, odgovor na njega, procjenu je li hitan, dizajn i izbor mjera, kao i njegove daljnje implikacije.

<sup>2</sup> Wu Z. and McGoogan J. M. (2020): Characteristics of and important lessons from the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in China in JAMA: JAMA. Published online 24th February 2020.

- d) **Koji su putevi prijenosa unutar i između zajednica?** Potrebno je procijeniti kako se širi, među ljudima, putem životinja, hranom ili na koji način.
- e) **Koja je razina, ozbiljnost i stupanj rizika?** Pandemija karakterizira brzo širenje i velike infekcije u svijetu..
- f) **Koliki je rizik međunarodne ekspanzije?** Rizik od širenja bio je vrlo velik, brojni kontakti ljudi učinili su da se rizik vrlo brzo proširio, zahvatio je gotovo sve zemlje svijeta.
- g) **Koje učinkovite mjere liječenja i kontrole dostupne za uporabu sadrže i sprječavaju rizik?** Pojedinci mogu poduzeti nekoliko jednostavnih koraka; druge su nacionalne ili globalne metode otkrivanja, prevencije i liječenja. Svi su oni kritičari očuvanja zdravog i sigurnog stanovništva i zajednica, nacija i globalnog stanovništva.
- h) **Kako ih se može ublažiti?** Izbjegavajte dodirivanje površina, osobito na javnim mjestima ili u zdravstvenim ustanovama, ako su ih dotakle osobe zaražene COVID-19. Redovito čistite površine standardnim dezinficijensima. Često perite ruke sapunom i vodom ili trljajte ruke alkoholom.
- i) **Koje kontekstualne čimbenike treba uzeti u obzir pri upravljanju rizicima?** To uključuje percepciju i ponašanje javnosti, interes medija te politička i ekonomska pitanja.
- j) **Analiza utjecaja na poslovanje** procjenjuje kako rizici identificirani u vašem planu upravljanja rizicima mogu utjecati na poslovanje. Identificira aktivnosti koje su ključne za opstanak vašeg poslovanja i daje prioritet onome što je potrebno učiniti kako bi se one održale.

Zašto smo u opasnosti da se lokalne epidemije pretvore u globalne pandemije?

U svetu postoji mnogo izazova koji omogućavaju da lokalne opasnosti brzo eksplodiraju i šire se, uključujući:

1. Povećan rizik od zaraznih patogena koji se prenose sa životinja na ljude
2. Razvoj antimikrobne rezistencije
3. Širenje zaraznih bolesti putem globalnih putovanja i trgovine
4. Bioterorizam
5. Loša javnozdravstvena infrastruktura

Ulaganje u globalnu zdravstvenu sigurnost i poboljšanje naše sposobnosti sprječavanja, otkrivanja i reagiranja na bolesti ne može samo zaštititi ljudsko zdravlje, već može izbjeći ove katastrofalne troškove.

Kako možemo zaustaviti širenje potencijalnih pandemija?

Globalni zdravstveni rad mora se usredotočiti:

1. Izgradite sustave javnog zdravstva koji rade zajedno kako bi pomogli zemljama u otkrivanju i upravljanju prijetnjama po javno zdravlje.
2. Organiziranje sustava nadzora za brzo otkrivanje i prijavu slučajeva.
3. U širenju laboratorijskih mreža diljem zemlje i svijeta kako bi se točno identificirali uzroci bolesti.
4. Obuka radne snage za identifikaciju, istraživanje i kontrolu širenja.
5. Sustavi za upravljanje u hitnim slučajevima za koordinaciju učinkovitog odgovora.

## Neke od pandemija s ozbiljnijim posljedicama

### *Španjolska gripa*

Pandemija gripe 1918-1919 bila je najteža pandemija u novijoj povijesti. Uzrok je bio virus H1N1 s genima ptičjeg podrijetla. Iako ne postoji univerzalni konsenzus o podrijetlu virusa, on se proširio svijetom tijekom 1918.-1919. U Sjedinjenim Državama prvi put ga je identificiralo vojno osoblje u proljeće 1918. Procjenjuje se da je oko 500 milijuna ljudi, odnosno jedna trećina svjetske populacije, zaraženo virusom. Broj smrtnih slučajeva u svijetu procjenjuje se na najmanje 50 milijuna. Smrtnost je bila visoka u ljudi mlađih od 5 godina, 20-40 godina i 65 godina i starijih. Visoka smrtnost kod zdravih ljudi, uključujući i one u dobnoj skupini od 20 do 40 godina, bila je jedinstvena značajka ove pandemije.

Od izbijanja španjolske gripe 1918. nije bilo odgovora:

- a) Zašto je virus 1918. bio toliko smrtonosan?
- b) Odakle dolazi virus? i
- c) Što zdravstvena zajednica može naučiti iz ova dva slučaja kako bi se bolje pripremila i zaštitila od budućih pandemija?

### *Pandemija COVID-19*

Koronavirusna bolest (COVID-19) je zarazna bolest uzrokovana novootkrivenim koronavirusom (koronavirus SARS-CoV-2). Ovo je rijedak događaj, kakav nismo vidjeli 100 godina, sa značajnim posljedicama po javno, gospodarsko i političko zdravlje. Stariji i ljudi sa ozbiljnim zdravstvenim stanjima: srčanim oboljenjima, plućnim bolestima ili dijabetesom izloženi su većem riziku od bolesti COVID-19.

Virus se uglavnom prenosi s osobe na osobu, putem dišnih organa koji se javljaju kad zaražena osoba kašlje ili kihne. Ove kapi mogu pasti u usta ili nos

osobama u blizini. Širenje je najvjerojatnije kada su ljudi u bliskom kontaktu. Moguće je da se COVID-19 stekne dodirivanjem područja ili predmeta koji sadrži virus, a zatim dodirom usta, nosa ili možda očiju.

Prvi slučajevi COVID-19, bolesti uzrokovane virusom SARS-CoV-2, prvi su put prijavljeni u gradu Wuhanu u Kini, u prosincu 2019. godine. Širenje COVID-19<sup>3</sup> pretvorilo se u globalnu pandemiju u roku od tri mjeseca od regionalne krize u Kini. Nanio je veliku štetu ljudskim životima i globalnoj ekonomiji. Svjetska zdravstvena organizacija 30. siječnja 2020. proglasila je izbijanje izvanrednoga stanja u javnom zdravstvu od međunarodne zabrinutosti, a 11. ožujka 2020. proglašena je pandemija<sup>3</sup>.

### **Simptomi COVID-19**

Simptomi se mogu pojaviti 2-14 dana nakon izlaganja virusu. Ljudi sa sljedećim simptomima mogu imati COVID-19:

- a) Groznica ili drhtavica
- b) Kašalj
- c) Kratkoća daha ili otežano disanje
- d) Umor
- e) Bol u mišićima ili tijelu
- f) Glavobolja
- g) Novi gubitak okusa ili mirisa
- h) Grlobolja
- i) Preopterećenje ili curenje iz nosa
- j) Mučnina ili povraćanje;

### **Posljedice COVID-19**

Pandemija COVID-19 sa sobom je donijela gubitke koji su utjecali na društvo i gospodarstvo u cjelini. Takve su bile posljedice:

- a) Posljedice po ljude i njihovo zdravlje
- b) Posljedice u ekonomskom sektoru
- c) Posljedice u financijskom sektoru
- d) Inflatorni rizici.

**Gubitak kod ljudi i utjecaj na njihovo zdravlje** – prema podacima na kraju lipnja 2021. imamo ove podatke od WHO (vidi tablicu br. 1)

---

<sup>3</sup> WHO reference number: WHO/2019-nCoV/FAQ/Virus\_origin/2020.1



Tablica br. 1: Podaci o broju zaraženih, aktivnom broju zaraženih i broju umrlih od COVID-19, u najugroženijim zemljama

Zemlje	Ukupan broj zaraženih	Aktivan broj zaraženih	Broj mrtvih	Izliječeni
SVIJET	191,230,672	12,941,642	4,105,847	174,183,183
USA	34,963,907	4,962,571	624,746	29,376,590
Indija	31,144,229	421,632	414,141	30,308,456
Brazil	19,376,574	810,800	542,262	18,023,512
Rusija	5,958,133	468,483	148,419	5,341,231
Francuska	5,867,730	97,200	111,472	5,659,058
Turska	5,529,719	92,578	50,554	5,386,587
Ujedinjeno Kraljevstvo	5,433,939	908,281	128,708	4,396,950
Argentina	4,756,378	260,134	101,549	4,394,695
Kolumbo	4,639,466	133,882	116,307	4,389,277
Italija	4,287,458	46,113	127,867	4,113,478

Izvor: Statista, Worldometer Get the data Created with Datawrapper

Utjecaj COVID-19 prikazan je u tablici 1 gdje je broj oboljelih od virusa dosegao preko 190 milijuna, a broj umrlih preko 4 milijuna. Virus COVID-19 zahvatio je razvijenije zemlje i zemlje u razvoju. SAD su bile najviše pogođene što se tiče broja infekcija i broja umrlih. Posljedice virusa u ljudskom životu ne mogu se točno znati jer izvještaji koje su države poslale SZO-i nisu stvarne. Mnoge smrti od virusa tretirane su kao normalne smrti. Posljedice COVID-19 razlikuju se od katastrofalnih opasnosti poput potresa, tornada, poplava jer su one kratkoročne opasnosti, što znači da se u kratkom vremenskom razdoblju posljedice mogu znati, dok se u opasnostima od pandemije ne zna koliko dugo će trajati, a mogu trajati godinama. COVID-19 uzrokovao je da se mnoge bolnice i zdravstveni sustavi suoče s nedostatkom ljudskih resursa, bolničkih kapaciteta, nedostatkom lijekova. Posljedice su i nedostatak pružanja usluga svim pacijentima pogođenim COVID-19 kao i nedostatak pružanja usluga drugim pacijentima koji pate od drugih bolesti i kojima je potrebno liječenje. COVID-19 ostavio je posljedice na mentalno zdravlje mnogih pogođenih, ali i na one koji su bili zatvoreni u kućama i stanovima, na otpuštene, na one koji si nisu mogli priuštiti da pokriju troškove liječenja itd. Prema statističkim podacima koje su objavili Centri za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC) u razdoblju

od 24. do 30. lipnja 2020. godine, pokazalo se da je oko 40% odraslih osoba u SAD-u prijavilo barem jednu zabrinutost za mentalno zdravlje, uključujući anksioznost, depresiju, upotrebu tvari i suicidalne misli. Primjer: u Albaniji je bilo nekoliko samoubojstava tijekom 2020., samoubojstva su se dogodila u zaraznim klinikama koje su bile pogođene virusom COVID-19

## Posljedice na gospodarski sektor

Širenje korona virusa u Kini i istočnoj Aziji početkom 2020. prisililo je vlasti da poduzmu drastične mjere kako bi zaustavile širenje COVID-19. Ove mjere dovele su do značajnog smanjenja gospodarske aktivnosti. U početku su u azijskim zemljama poduzete stroge mjere za blokiranje gospodarstva, što je rezultiralo gospodarskim posljedicama. To se promijenilo širenjem virusa u ostatku svijeta u veljači i ožujku 2020. Ograničenja prekograničnih putovanja, stambenih naloga i smanjenje javnog života na minimum imali su snažan utjecaj na gospodarsku aktivnost. Kao rezultat ovih mjera, međunarodne institucije poput Europske komisije, Međunarodnog monetarnog fonda očekuju da će najnaprednija gospodarstva ući u najgoru recesiju od Velike depresije. Burze diljem svijeta pale su na najniže razine od globalne financijske krize 2008. Štoviše, utjecaj COVID-19 na burze ozbiljniji je od bilo koje prethodne financijske krize.

Pandemija COVID-19 globalni je stresni događaj koji testira financijsku, operativnu i komercijalnu održivost svih poduzeća. U tom kontekstu, sektor financijskih usluga mora se brzo i razmjerno prilagoditi trenutnim ograničenjima i tržišnim uvjetima. Do danas su razumljivo da su tvrtke prioritet davale neposrednim financijskim i operativnim mjerama, poput zaštite likvidnosti i novčanog toka, kako bi zadržale svoju osnovnu djelatnost. Uvidjevši rizik nedostatka resursa i imovine s kojima se tvrtke suočavaju, financijski regulatori poduzeli su mjere kako bi zaštitili tvrtke od utjecaja COVID-19.

Globalna recesija COVID-19 najdublja je od kraja Drugog svjetskog rata. Svjetsko gospodarstvo smanjilo se za 3,5 posto 2020<sup>4</sup>. COVID-19 smatra se jednom od najgorih radnih kriza u svijetu od Velike depresije 1930-ih. Tvrtke u svim zemljama OECD-a suočile su se s gubitkom prihoda od oko 1,7 bilijuna dolara kao rezultat gospodarske krize. Svaka zemlja koju prati MMF izvijestila je o negativnom rastu u 2020., pad je bio izraženiji u najsiriromašnijim dijelovima svijeta.<sup>4</sup>

<sup>4</sup> Svetsko privredno Izvješće MMN, travanj 2021.

Tablica br. 2: BDP za zemlje koje su najviše pogođene COVID-19 i usporedba 2019. i 2020. izražena u %

Zemlje	2019. godina	2020. godina
USA	2.2	-3.5
Brazil	1.4	-4.4
Velika Britanija	1.4	-9.9
Njemačka	0.6	-5.3
Francuska	1.5	-8.2
Italija	0.3	-8.9
Španija	2	-11
Rusija	2	-3.1
Turska	0.9	1.8
Kina	6	2.3
Japan	0.3	-4.9
Indija	4.1	-7.5
Saudijska Arabija	0.3	-4.1
Južna Afrika	0.3	-7.1

Izvor: National Statistical Offices, Alliance Research

Iz tablice br. 2 može se vidjeti da je gospodarski pad bio vrlo visok u Velikoj Britaniji, ovdje treba napomenuti da je osim COVID-19, sporazum o Brexitu utjecao i na pad. Kina i Turska nisu imale negativan pad, dok su sve ostale zemlje imale negativan pad, neke veće, a neke manje. Španjolska je imala najizraženiji gospodarski pad. Na temelju navedenih podataka možemo zaključiti da su zemlje s razvijenim gospodarstvom, osim Sjedinjenih Država, najviše pogođene pandemijom.

Na gospodarski pad utjecalo je otpuštanje radnika zbog COVID-19. Gotovo sve zemlje, bile one razvijene, u razvoju ili u tranziciji, bile su prisiljene zatvoriti svoje poslovne aktivnosti, poput usluga, gastronomije, putovanja itd. Većina tvrtki otpuštala je radnike. Većina javnih službi bila je organizirana na daljinu, samo su hitne službe bile operativne.

Studija Međunarodne organizacije rada (ILO) pokazala je da je 8,8 posto globalnog radnog vremena izgubljeno 2020. godine, u odnosu na posljednji

kvartal 2019.<sup>5</sup> godine. To je jednako 255 milijuna sati punog radnog vremena, ili otprilike četiri puta više od broja izgubljenih tijekom globalne financijske krize 2008-2009, navodi se u priopćenju ILO-a (ILO). Gubitak radnog vremena tijekom 2020. smanjio je globalni prihod od rada za 8,3 posto, objavila je ILO. Službena globalna nezaposlenost porasla je za 1,1 posto, odnosno za 33 milijuna ljudi više, na ukupno 220 milijuna, a stopa nezaposlenosti u svijetu iznosi 6,5 posto. Oko 22 milijuna radnih mjesta izgubljeno je u gospodarstvima razvijenih zemalja zbog pandemije Covid-19, prema Organizaciji za gospodarsku suradnju i razvoj. Prema OECD-u, globalna financijska kriza 2007.-2008. Poznata je kao kriza časti koja je uzrokovala gubitak mnogih radnih mjesta, osobito mladih. Bilo je potrebno punih 10 godina da se zaposlenost mladih vrati u normalu nakon globalne financijske krize 2008. godine.

Tablica br. 3: Dio izgubljenog radnog prihoda zbog izgubljenog radnog vremena u 2020.

Na svjetskoj razini	8.3%
Zemlje s niskim prihodima	7.9%
Zemlje sa srednjim niskim primanjima	12.3%
Zemlje s visokim srednjim dohotkom	7.6%
Zemlje s visokim prihodima	7.6%
Afrika	9.4%
Amerika	10.3%
Arapske države	8.4%
Azije i Pacifika	6.6%
Europi i središnjoj Aziji	8.7%

Izvor: ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition, faqe 10

Kao posljedica pandemije COVID-19, procjenjuje se da će se stanovništvo u ekstremnom siromaštvu u 2020. povećati za 88 milijuna ili 115 milijuna, dok se očekuje da će dosegnuti 150 milijuna do kraja 2021. godine. Po prvi put u 20 godina, siromaštvo će se vjerojatno značajno povećati.

<sup>5</sup> ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition, [https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms\\_767028.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf)

## Posljedice u financijskom sektoru

Neizvjesnost zbog Covid-19 ima negativan utjecaj na financijska tržišta. Krajem veljače 2020. financijska tržišta počela su se mijenjati, uz značajan porast nestabilnosti. Ekonomski šokovi već duboko gledaju, čak i u najjačim gospodarstvima svijeta. Središnje banke smanjile su kamatne stope na rekordno niske razine. Smanjenje kamatne stope od strane Centralne banke ugrozilo je tržište vrijednosnih papira, posebno trezorskih zapisa. Tržišta dionica počela su brzo padati, izgubivši oko 30% tržišne vrijednosti u roku od nekoliko tjedana, pri čemu je stopa gubitka premašila stopu globalne financijske krize 2008-2009. Financijske institucije diljem svijeta prate i rješavaju posljedice pandemije COVID-19.

Fokus se pomaknuo na razvoj gospodarskog utjecaja koji podržava državnu bankovnu i financijsku industriju. Štoviše, nakon eksplozije, industrije su poduzele važne radnje za smanjenje utjecaja COVID-19. Neizvjesnost se povećala zbog pandemije COVID-19, koja je poremetila razinu zadovoljstva ulagača i promijenila njihovo ulagačko ponašanje u skladu s ukupnim tržišnim rizikom. Glavni cilj je razviti moguće financijske prognoze kako bi se njihova ulaganja rasporedila na najbolje opcije. Mnogi rizici nastaju zbog pandemije COVID-19 i povećali su nestabilnost ulaganja, pri čemu svaki planer ulaganja poduzima dobro osmišljene radnje kako bi donio stabilnost na financijsko tržište kako bi umanjio rizik od financijske nestabilnosti. Financijske aktivnosti bile su u velikoj meri depresivne, a investitori nisu bili voljni da započnu nova financijska ulaganja, jer su tekući projekti dodatno opali zbog globalne blokade za suzbijanje širenja virusa. Kratkoročni utjecaj eksplozije COVID-19 uticao je na burzovni indekse. Veliki utjecaji i abnormalni prinosi na investicije primijećeni su na financijskom tržištu posljednjih godina. Rastući utjecaji pandemije promijenili su dinamiku financijskog tržišta.

Do danas su tvrtke razumljivo dale prioritet neposrednim financijskim i operativnim mjerama, kao što su: zaštita likvidnosti i novčanih tokova, sigurnost opstanka. Tvrtke za financijske usluge imaju značajnu mrežu trećih strana: kao što su dobavljači, vanjski partneri, pružatelji tehnologije itd. Oni bi trebali redovito procjenjivati i nadzirati te treće strane radi sigurnosti informacija, kontinuiteta poslovanja i drugih područja rizika. Utjecaj COVID-19 prisiljava tvrtke da pregledaju ove dobavljače, procijene tko je najvjerojatnije pogođen, tko je kritičan za tekuće poslovanje i gdje hitno moraju umanjiti rizike koje predstavljaju ti odnosi. Drugi rizik u financijskom sektoru je prijevarena. Industrija financijskih usluga u opasnosti je od visoke razine prijevara, uključujući prijevare na internetu, jer kriminalci pokušavaju iskoristiti pandemiju COVID-19. Rizik od unutarnjih prijevara potencijalno će se povećati zbog rada na daljinu i smanjenog nadzora. Kako rad na daljinu postaje norma, potrebno je dodatno razmotriti načine na koje se pristupa podacima i

sigurnosnim profilima podataka. Regulatori očekuju da se tvrtke za financijske usluge usredotoče i osiguraju kontinuitet svoje osnovne djelatnosti, uključujući podršku za svoje klijente.

## Inflacijski rizik

Pandemije veličine COVID-19 su srećom rijetke. Rijetke događaje je teško upravljati zbog nedostatka informacija o uzroku pojave, ozbiljnosti i gubicima. Jedan izvor inflacije dolazi iz financiranja financijskih gubitaka kada se takvi rizici pojave. Na primjer, u Sjedinjenim Američkim Državama kada se događaji poput Španjolska gripa 1918., Prvi svjetski rat, Drugi svjetski rat i Korejski rat imali su inflaciju veću od normalne. No, povijest ovdje nije savršen vodič. Na primjer, pandemija 1957., devet mjeseci do recesije, tada je započela s laganim oporavkom. Oživljavanje je popraćeno niskom inflacijom, gospodarstvo je ponovno raslo. Drugi potencijalni izvor inflacije dolazi iz rastućih troškova proizvodnje. Ako se povećaju troškovi materijala potrebnih za proizvodnju robe ili usluge, poduzeće može te troškove prenijeti na potrošače u obliku viših cijena; ekonomisti to nazivaju inflacijom poticanja troškova. Već smo vidjeli neke poremećaje u lancu opskrbe zbog pandemije. Na primjer, proizvodnja dijelova za robu kao što su automobili bila je ograničena kao nikada prije, posebno u tvornicama u Aziji koje igraju sve bitniju ulogu u globalnom lancu opskrbe. Troškovi dostave kopnom, zrakom i oceanom porasli su jer je logistika tereta postala sve teža. Povećanje cijene nafte imat će lanac utjecaja na ostale proizvode, osobito na prehrambene, zatim će poskupljenje željeza i građevinskog materijala imati rast cijena stanova. Mnoge zemlje zbog nedostatka proračunskih sredstava u upravljanju pandemijom zahtijevaju promjenu fiskalne politike povećanjem poreznih stopa. Povećanje porezne stope tjera poduzeća na povećanje cijena, što stvara mogućnost rasta inflacije. Rast potražnje može djelomično biti potaknut uštedama nakupljenim tijekom pandemije. Prijelaz iz zatvorenog gospodarstva u post-pandemijsko gospodarstvo sa zatvorenom štednjom potaknutom potražnjom, uz ublažavanje sredstava i niske kamatne stope, generirat će ne samo nešto bržu inflaciju, već i veća inflacijska očekivanja..

## Upravljanje pandemijom COVID-19

Prevenција pandemije, cijepljenje, testiranje, istraživanje virusa i jačanje javnozdravstvenih sustava bitni su elementi za povećanje otpornosti na pandemije, smanjujući rizik od poremećaja u poslovanju. Vlade za upravljanje COVID-19 reagirale su vrlo brzo i oštro, zatvarajući granice, namećući prepreke i ograničenja na cestama, zatvarajući škole i fakultete te zabranjujući masovna okupljanja poput sportskih događaja, zabava itd. Pandemija COVID-19

izazvala je nekonvencionalnu recesiju, a ne očekujemo ni oporavak. Iako su glavni ciljevi politike suzbijanje virusa, puna zaposlenost i ulaganje potrebnih sredstava za otporniji i sveobuhvatniji oporavak. Nadalje, brzina i snaga oporavka uvelike će ovisiti o sposobnosti vlada da primaju i šire cjepiva protiv COVID-19.<sup>6</sup>

Vlade svih država prvenstveno rade na tome da:

- a) Zaustaviti daljnje širenje virusa
- b) Masovno cijepjenje stanovništva
- c) Odgovarajuće liječenje zaraženih i
- d) Oporavak gospodarstva

Vlade različitih država kao odgovor na otpuštene radnike nadoknadile su plaće samozaposlenim radnicima, ali su također razvile i druge programe za pokrivanje poslovnih gubitaka. Osiguravajuća društva, kao i mnoge druge industrije, skromno doprinose oporavku od gubitka bolesti COVID-19. Iako je pandemija bila globalna, odgovori na nju bili su lokalni, ovisno o lokalnoj upravi, društveno-ekonomskom i kulturnom kontekstu. Oporavak od COVID-19 globalno je neravnomjeran i predstavlja niz izazova i rizika od gospodarske nesigurnosti do promjena u potražnji potrošača, poremećaja u lancu opskrbe i nedostatka osoblja, novih hibridnih modela rada, ukidanja državnih paketa podrške itd. Dodavanjem različitih mjera, poreza i izdataka, zajmova i jamstava, monetarnih instrumenata i deviznog poslovanja, možda neće biti točna procjena ukupne potpore politici. Na globalnoj razini, fiskalna potpora 2020. dosegla je gotovo 16 bilijuna dolara, odnosno oko 15 posto svjetskog BDP-a.

Do lipnja 2020. američka osiguravajuća društva i njihove zaklade donirale su oko 280 milijuna dolara tvrtkama u borbi protiv COVID-19. Međunarodna osiguravajuća društva i njihove zaklade za pomoć doniraju više od 150 milijuna dolara. Osiguratelji automobila također su odgovorili na pandemiju vrativši više od 14 milijardi dolara svojim klijentima diljem zemlje kao odgovor na smanjenu vožnju tijekom pandemije..

Godinu i pol dana od početka pandemije COVID-19, globalno je gospodarstvo spremno za svoj najjači oporavak od recesije 2020. No očekuje se da će odgovor biti neujednačen u svim zemljama, s obzirom da razvijenija gospodarstva imaju sporiji rast. Oporavak će biti težak za mlade radnike. „Mnogi poslovi izgubljeni tijekom ove pandemijske krize neće biti vraćeni“, rekao je Stéphane Carcillo, šef Odjela za poslove i prihode OECD-a na konferenciji za novinare.

Globalni rast ove godine se očekuje da će biti 5,6%, značajan utjecaj u ovom rastu imat će gospodarski rast SAD-a i Kine koji će imati višu razinu gospodarskog rasta, a gospodarski rast očekuju gotovo sve države. Unatoč

<sup>6</sup> Eduardo Levy Yeyati Federico Filippini, Social and economic impact of COVID-19, BROOKINGS GLOBAL WORKING PAPER #158 JUNE 2021

rastu koji će biti tijekom ove godine, očekuje se da će globalna razina BDP-a 2021. godine biti 3,2% ispod pred pandemijskih prognoza. Ekonomije s niskim prihodima, gdje je cijepljenje stagniralo, predviđa se da će rast biti 2,9%. Ostavimo li kontrakciju prošle godine, ovo bi bila najsporija stopa rasta u posljednja dva desetljeća.<sup>7</sup>

Očekuje se da će globalni rast ove godine biti 5,6%, a utjecaj ovog rasta imat će utjecaj pandemije COVID-19 na osiguranje.

## Utjecaj pandemije COVID-19 na osiguranje

COVID-19 zahvatio je sve poslovne sektore, niti osiguravajuća društva nisu imuna. Broj osiguranika brzo se smanjio zbog povećanja nezaposlenosti, što je negativno utjecalo na naplatu premija. Pad kupovne moći, gospodarski pad, pad potrošnje imat će veliki utjecaj na razvoj tržišta osiguranja. To može opteretiti stanje rezervi osiguravatelja za financiranje isplata njihovih šteta.

Potražnje za raznim linijama osiguranja pale su, bilo za zdravlje ili za život. Industrija osiguranja relativno je lako pala tijekom krize Covid-19. U 2020. globalni premijski prihodi pali su za samo -2,1%. Osiguranje imovine zabilježilo je čak i mali porast od + 1,1%, dok je poslovanje Life palo za -4,1%. Zbog toga su ukupni prihodi od premija bili oko 80 milijardi eura manji nego prije krize. Ukupne premije u 2020. godini bile su 3,730 milijardi, pri čemu je životno osiguranje dominiralo s 2,267 milijardi eura, dok je neživotno osiguranje sa 1,463 milijarde eura. Kao rezultat pandemije krize, jaz između ekonomskih gubitaka i gubitaka pokrivenih osiguranjem na globalnom tržištu osiguranja za zdravlje, smrtnost i prirodne katastrofe povećan je za 6,3% u odnosu na 2019. ili izražen u apsolutnim iznosima od 1,4 bilijuna dolara. Veći zaštitni jaz ukazuje na manju sigurnosnu elastičnost.

Posljedice osiguranja trećih strana često su podcijenjene zbog velikog broja osiguranih stabala koje možete kupiti od drugih osiguravajućih društava. Npr. Najveći britanski pub, Stonegate Pub Group Co., ima tri osiguravajuća društva za 84.846 milijuna dolara ili 1,2 milijarde dolara, gubitak koji je prekinut zatvaranjem pandemije korona virusa. Stonegate je povećao broj blokada u Ujedinjenom Kraljevstvu, što je dovelo do zatvaranja svih 760 teglenica, pubova i restorana, saveza francuske proizvodnje s Allianzom SE za 1,6 milijuna eura.

Kuhar Michel Troisgros zatražio je od njemačkih osiguravatelja da pokriju gubitke u njegovom restoranu Maison Troisgros s tri zvjezdice. Do kraja 2020. godine podneseno je više od 1400 tužbi (u državama kao što su Kalifornija, Louisiana, Massachusetts, Michigan, New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania, Rhode Island i Južna Karolina) zbog pokrića prekida poslovanja. Industrija osiguranja osporila je gotovo sve zahtjeve ugovaratelja za prekid poslovanja.

<sup>7</sup> World Bank Group Flagship Report „Global Economic Prospects“ june 2021



Zatvaranje cirkulacije ljudi, kao mjera za sprječavanje širenja pandemije, koju su poduzele vlade mnogih zemalja u svijetu, stvaralo je probleme u poslovanju, a mnoge su tvrtke alternativno koristile rad na daljinu. Osiguravajuća društva morala su premjestiti gotovo svu svoju radnu snagu na daljinsko upravljanje. No, sav posao osiguravajućih društava nije se mogao obavljati na daljinu npr. procjena štete. Poslovanje malih i srednjih poduzeća, na primjer, bilo je područje u kojem osiguravatelji očekuju daljnje povećanje osiguranja, ali nakon pandemije COVID-19 mnoge male tvrtke tražit će načine za smanjenje troškova osiguranja, bit će nekih koje neće moći osigurati ako ova pandemija traje dugo.

## Neki prijedlozi ili podrška za Zapadni Balkan 2020

### Albanija:

Prihodi od bruto izračunatih premija u 2020. godini iznosili su 16.608 milijuna ALL, ili 5,73% manje nego u 2019. godini. Tijekom 2020. godine, bruto iste isplaćene na tržištu osiguranja iznosilo je oko 7,560 milijuna ALL, ili 18,55% više u odnosu na 2019. godinu, iznosilo je oko 7,560 milijuna ALL, ili 18,55% više nego 2019.<sup>8</sup>

### Kosovo:

Prema podacima Centralne banke Kosova, tržište osiguranja je na kraju 2020. godine ostvarilo neto dobit od 4,1 milion eura. To predstavlja značajan porast u odnosu na 2019. godinu, kada su osiguravajuća društva na Kosovu prijavila gubitke od 2,8 miliona eura. Što se tiče bruto izračunatih premija, kosovsko tržište osiguranja ostalo je skoro na nivou 2019. godine, dostigavši vrijednost od 101,52 miliona eura. Što se tiče potraživanja, ukupna vrijednost koju su osiguravači platili smanjila se za 4 miliona eura, dostigavši 51,5 miliona eura tokom 2020.<sup>9</sup>

### Srbija:

Tržište osiguranja, u uvjetima pandemije, pokazalo je određeni stepen otpora. U 2020. godini osiguravajuća društva su ugovorila ukupnu premiju od 935 miliona eura, ili 2,3% više nego u istom periodu 2019. U strukturi premija u 2020. dominirali su neživotni sa 76,2%, dok je udio životnih osiguranja 23,3%.<sup>10</sup>

<sup>8</sup> AMF- Albania, periodiku 140, januar 2021

<sup>9</sup> BQK raporti vjetor 2020, qershor 2021

<sup>10</sup> NBS Сектор осигурања у Републици Србији – извештај за 2020. годину

**Bosna i Hercegovina:**

Bruto premije u 2020. bile su 690.105 eura ili 1,77% manje u odnosu na 2019. (702.110 eura). Dominirala su neživotna osiguranja gdje su zabilježila rast tijekom pandemije, dok su životna osiguranja zabilježila pad.<sup>11</sup>

**Makedonija:**

Tijekom 2020. godine, Makedonija je imala pad bruto premije po 4,88%, u odnosu na isto razdoblje u 2019. premije ostvarene u 2020. godini iznosila je 165 milijuna eura, dok je u 2019. iznosio je 173,5 milijuna eura.

**Hrvatska:**

U 2020. godini tržište osiguranja imalo je blagi pad bruto zaračunate premije od -0,1% ili izraženo u apsolutnim iznosima, dosegaši 6,3 milijuna kuna. Ukupna premija u 2020. godini iznosila je 10,48 milijardi kuna. Rezultat postignut u 2020. uvjetovan je rastom tržišta neživotnih osiguranja za 5,6%, dok je tržište životnih osiguranja zabilježilo značajan pad od -13,7%.<sup>12</sup>

**Slovenija:**

Vrijednost ukupnih premija osiguranja porasla je za 2,1% i iznosila je 2.569,6 milijuna eura. Time je dosegao najvišu razinu do sada. Tržište neživotnih osiguranja raslo je šestu godinu zaredom za 3,2%, dok je skupina životnih osiguranja pala za 0,6% nakon tri godine pozitivnog rasta. U strukturi ukupnih premija osiguranja udio neživotnih osiguranja lani je povećan za 1,1% i dosegao rekordnih 70,8%.<sup>13</sup>

Mnoga poduzeća preispituju svoje police osiguranja kako bi utvrdila da li postoji osiguranje za nadoknadu gubitaka povezanih sa novom pandemijom korona virusa COVID-19, uključujući:

- a) Izgubljena dobit i drugi izgubljeni poslovni prihodi
- b) Dodatni troškovi nastali zbog COVID-19
- c) Nanesena materijalna šteta COVID-19.

Kad bi se ove prognoze ostvarile, udar na tržište osiguranja bio bi tri puta veći nego nakon globalne financijske krize 2008., kada su globalne premije pale za 1 posto, kaže glavni ekonomista Allianz Ludovic Subran.

Zemlje koje nisu uvele tehnologiju u svoje usluge suočile su se s potpunom blokadom, osobito u prvom razdoblju pandemije. Na primjer, na Kosovu od 15. ožujka 2020. do 1. lipnja 2020. nisu prodane police osiguranja niti je registriran automobil. Zemlje koje su najviše pogođene pandemijom osiguranja bile

11 Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, NADOS, 30. 06. 2021.

12 Hrvatski ured za osiguranje, tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj

13 Slovensko zavarovalno združenje, Statistični zavarovalniški bilten 2021.

su one koje su imale najrazvijeniji proizvod dobrovoljnog osiguranja, životno osiguranje i zdravstveno osiguranje. Takve zemlje imaju visoko razvijeno tržište osiguranja pa će vjerojatno imati više gubitaka, ali će se lakše nositi s tim rizikom. S opadanjem gospodarstva, pada i kupovna moć proizvoda osiguranja. Globalni odgovor na pandemiju istaknuo je nove pristupe koje su osiguravatelji morali uzeti u obzir, uključujući digitalne strojeve usmjerene na kupce i druge inovacije koje zadovoljavaju potrebe dionika. Odgovori osiguravatelja na COVID-19 imaju potencijal povećati vjerodostojnost javnosti, ali postoji bojazan da bi čak mogli izgubiti vjerodostojnost. Neživotna ili opća osiguranja mogu se relativno upravljati. Većina osiguravatelja ima znanje i iskustvo za pokrivanje ovih rizika. Problemi u vezi s rizicima koje pokriva opća polica osiguranja i treba li nadoknaditi štetu uzrokovanu prekidom poslovanja također su bili prisutni u izbijanju SARS-a 2003. godine. Osiguravatelji odlučuju uvesti klauzule o isključenju zaraznih bolesti i pandemije u većini slučajeva životnih proizvoda.

## **Analiza utjecaja COVID-19 na proizvode osiguranja**

### **Zdravstveno osiguranje**

Utjecaj na zdravstveno osiguranje je teško odrediti globalno jer će učinci biti vrlo različiti od zemlje do zemlje. Zdravstveno osiguranje uvelike varira među državama, od privatnog osiguravatelja (na primjer zdravstveno osiguranje u SAD-u je privatno), isključujući starije osobe, zatim Kanada i Europa nude vrlo visoku razinu javnih zdravstvenih usluga, u Aziji zdravstveni sustavi nisu jako razvijeni, gdje postoji mnogo privatnog osiguranja.

Kriza može imati niz dugoročnih (pozitivnih) učinaka na sektor kao što je: pritisak na zdravstvene usluge raste zbog velikog broja pacijenata, vjerojatno ćemo vidjeti povećanje zdravstvenog osiguranja.

- a) Pritisci na rezerve za pokriće štete – svi ovi faktori pokazuju koliko je kritično za osiguravajuće društvo upravljati razine zaliha i osigurati da se postojeći višak rezervi ne izdaju prerano.
- b) Nezarađena premijska rezerva – nije dovoljno za pokrivanje očekivanih budućih troškova. Aktuar bi teško pripremio rezerve za prijenosnu premiju, jer je zbog prirode događaja vrlo teško izračunati troškove povezane s COVID-19 zbog prirode događaja.
- c) Neizvjesnost u vezi sa premijskim potraživanjima – problem bi predstavljala naplata premije zbog otpuštanja. Radnje zdravstvenih osiguravača imale su za cilj pružanje olakšica klijentima zbog poremećaja plaćanja vezanih za COVID-19. Olakšanje je došlo u obliku premijskih kredita i povrate, produžavajući premiju sa 31 na 60 dana.

- d) Poteškoće u izračunavanju stope premije za 2021 – COVID-19 je unio ogromnu neizvjesnost u proces određivanja premijske stope za 2021. godinu, jer se zdravstveno osiguranje suočava sa nepoznatim stvarima kao što su: koliko je zdravstvenih usluga povezanih sa COVID-om 2020. prebačeno na 2021. godinu? Koji su dugoročni efekti COVID-19 na zdravlje zaraženih? Da li će doći do novog talasa COVID-19?
- e) Neizvjesnost u troškovima liječenja i testiranja – Još uvijek postoji neizvjesnost oko troškova povezanih s COVID-19 za 2021. godinu zbog mogućnosti novih terapija liječenja, testova na protutijela, cijepljenja stanovništva i problema s kojim se virus nastavlja.

## Osiguranje života

Od svih segmenata osiguranja, životni osiguratelji su oni koji se suočavaju s najtežim izazovima. Industrija pomno prati potencijalne utjecaje na stope smrtnosti, međutim očekujemo da će životni osiguratelji imati najviše gubitaka zbog onoga što se događa na financijskim tržištima.

U životnom osiguranju tijekom analize moraju se uzeti u obzir tri glavna elementa:

- a) Ostvarena premija
- b) Solventnost (sposobnost plaćanja)
- c) Upravljanje imovinom

Globalno, životni osiguravatelji upravljaju s više od 20 bilijuna dolara imovine, a procjenjuje se da je čak polovica toga u državnim obveznicama. No, prinosi na njih dramatično su pali, prinosi na 10-godišnje obveznice SAD-a prepolovili su se od kraja 2019. Kriza također vrši pritisak na nevladine obveznice što može izazvati kreditnu zabrinutost i dovesti do povećanja podcijenjenosti obveznica. Središnje banke snizile su kamatne stope. Tržište osiguranja već je bilo u okruženju niskih kamatnih stopa, gdje je stvaralo poteškoće za osiguravatelje općenito, ali posebno za osiguravatelje života. Društva za životno osiguranje i prije COVID-19 bila su pod pritiskom niskih kamata, čime su se konsolidirale. Npr. u Njemačkoj postoji stotine životnih osiguravajućih društava, od kojih su mnoge već bile izazvane okruženjem s niskim kamatama čak i prije početka situacije s COVID-19. Osiguratelji mlađeg ili srednjeg života najvjerojatnije će imati poteškoća u održavanju utjecaja.

Kretanja u kapitalu, kamatama i kreditnim razlikama stvaraju ogromne rizike u upravljanju imovinom za osiguravatelje života. Prije COVID-19, industrija osiguranja bila je dobro kapitalizirana, a osiguratelji su bili u dobroj poziciji u pogledu kapitala. Međutim, pristupi kapitala temeljeni na riziku uvelike se razlikuju od zemlje do zemlje, što utječe na to koliko su omjeri reaktivni na trenutne tržišne uvjete.

## Osiguranje od prestanka poslovanja

Rizik bi također trebao biti definiran, financijski mjerljiv i slučajan te bi trebao imati razumnu povijest velikih potraživanja i izvora podataka iz kojih se može izračunati vjerojatnost nastanka rizika.

U isto vrijeme, COVID-19 otkrio je ogromne obrambene nedostatke u području rizika kontinuiteta poslovanja. Udruga Ženeva procijenila je u listopadu 2020. da će manje od 1% vrijednosti gubitka BDP-a od 4,5 bilijuna dolara uzrokovano globalnom pandemijom 2020. biti pokriveno osiguranjem za zatvaranje poslovanja. Time je također otkriveno neslaganje između ekonomskih gubitaka povezanih s pandemijom i sposobnosti osiguravatelja za rizik. S godišnjom premijom osiguranja za prekid osiguranja od oko 30 milijardi dolara, osiguravatelji će morati prikupljati premije 150 godina kako bi pokrili gubitak globalne proizvodnje 2020., prema Udruzi Ženeva.<sup>14</sup> Pitanje ovdje ne leži samo u veličini gubitaka, već i u njihovoj globalnoj prirodi; rizici koji se posvuda ostvaruju, a istodobno sprječavaju mehanizme diverzifikacije i spajanja koji su u središtu poslovnog modela privatnog osiguranja. Zbog toga politike prestanka poslovanja pokrivaju samo gubitke povezane s tjelesnim ozljedama. Kad se pokriju i ne fizički gubici, rizik od pandemije obično se isključuje, s ograničenim pokrićem koje ima mali broj osiguranika u dobro definiranim okolnostima. Još jedna poteškoća je činjenica da su poremećaji u poslovanju povezani s odlukama vlade, koje se ne mogu predvidjeti.

Postoji mnogo mišljenja o tome: treba li industriju osiguranja prisiliti da retroaktivno osigura stupanj prekida poslovanja kako bi pokrila pandemiju, gdje su izuzeća već bila dio postojećeg ugovora. Npr. u SAD-u pokriće osiguranja od prestanka poslovanja COVID-19 postaje tema zakonodavne rasprave. New Jersey i druge države raspravljaju ili su predložile zakone koji zahtijevaju od osiguravatelja da osiguraju osiguranje od prestanka poslovanja za pokriće potraživanja povezanih s COVID-19.

Donošenje ovih odluka treba pomno analizirati jer mogu imati velike posljedice na osiguravajuću industriju. Trenutni veliki poslovi sada mogu biti u nedoumici – ili bi barem cijena mogla biti za ponovne pregovore. Drugi sporazumi u postupku mogu biti prekršeni. Budući aranžmani mogu se povećati ako se stvari riješe. Mnogo će ovisiti o prirodi raskrižja u svakoj zemlji između osiguravatelja, klijenata i regulatora ili vlada. Na svakom nacionalnom tržištu postoje složene komplikacije između onoga što su osiguravatelji tradicionalno nudili, onoga što korisnici očekuju i stava regulatora i tijela. U međuvremenu, druga područja, poput motora, imala su značajan pad potražnje, jer ljudi putuju mnogo manje.

<sup>14</sup> Pandemic resilience – Annual Report 2020-2021 (insurancereurope.eu)

## Upravljanje rizikom osiguranja

Međutim, izvan finansijskih aspekata, industrija osiguranja može iskoristiti dugu povijest upravljanja rizicima, kao i uspostavljene postupke za rješavanje šteta i kanale komunikacije s osiguranicima. Sektor ima veliko iskustvo u rješavanju nedostataka u zaštiti od rizika poput terorizma ili prirodnih katastrofa putem javno-privatnog partnerstva s nacionalnim vladama u mnogim zemljama EU-a i šire. Ima li mjesta za ulogu osim puke administracije i savjetovanja – u preuzimanju nekih gubitaka – ostaje za vidjeti. Međutim, nema sumnje da industrija ima ulogu kada je u pitanju povećanje otpora pandemiji i da želi odigrati tu ulogu.

Prvo, nema sumnje da će Covid-19 potaknuti osiguravatelje da povećaju digitalizaciju svog poslovanja i interakcije s klijentima. Mreže agenata moraju biti digitalnije aktivirane. Također možemo vidjeti kako se osiguravatelji vraćaju u svoje fizičke uredske mreže i premještaju više ljudi na daljinski rad. To može imati značajan utjecaj na industriju nekretnina jer osiguranje možda nije jedina industrija koja razmišlja na ovaj način. Istodobno, veći fokus bit će na automatizaciji procesa radi veće troškovne učinkovitosti i otpornosti. Vlade – i osiguratelji – u nekim državama članicama EU-a počele su istraživati javno-privatna partnerstva, oslanjajući se na iskustvo shema za pokrivanje drugih, iako različitih, rizika, poput terorizma ili prirodnih katastrofa. Ove inicijative nisu otišle izvan nacionalne razine i to je vrijedno spomena jer, unatoč svojoj globalnoj prirodi, pandemije imaju snažnu nacionalnu komponentu u smislu opsega i evolucije bolesti, vladinih odgovora na nju i održivosti zdravstvenih sustava.

## Šta mogu učiniti osiguravatelji?

Kao najveći europski institucionalni ulagači, osiguratelji imaju jedinstvenu poziciju da pridonesu gospodarskom rastu u Europi i pomognu pri prijelazu na ugljično neutralno, resursno učinkovito i otporno gospodarstvo. Njihov poslovni model omogućuje im osiguravanje održivog, dugoročnog financiranja za vlade i tvrtke. Osiguravatelji svojim ulaganjima imaju ključnu ulogu u postizanju ambicija EU-a za jačanje jedinstvenog europskog tržišta i integraciju tržišta kapitala u Europu, u skladu s ciljevima projekta Povjerenstva Unije za tržišta kapitala. Mnogi su počeli preispitivati svoja ulaganja prema okolišnim, društvenim i upravljačkim kriterijima (ESG) te povećati svoja održiva ulaganja. Prema procjenama europskog osiguranja, europska industrija osiguranja planira izdvojiti preko 140 milijardi eura za održiva ulaganja do 2022. godine.

Neki primjeri osiguravatelja iz cijele EU za oporavak gospodarstva:

**Francuska:**

Osiguravatelji su udružili snage kako bi uspostavili program za podršku oporavku i zapošljavanju malih i srednjih poduzeća, koji je rezultat pandemije COVID-19. Prikupljena sredstva njegovat će investicijske sposobnosti malih i srednjih poduzeća i pridonijeti rastu zaposlenosti.

**Njemačka:**

Osiguratelji su 2020. godine uložili više od 300 milijardi eura u hipoteke i pokrivenne obveznice, pomažući u financiranju hipotekarnih kredita za stambenu i nestambenu nekretninu.

**Italija:**

Osiguratelji su 2020. godine uložili 7 milijardi eura u infrastrukturu u sektorima uključujući energetiku, plin, građevinarstvo i promet.

**Poljska:**

Ulaganja osiguravatelja u obveznice i korporacijski kapital osiguravaju kapital za rast poslovanja, kao i za financiranje javne potrošnje na zdravstvo, obrazovanje i infrastrukturu, što rezultira značajnim povećanjem gospodarskog rasta i zaposlenosti. Postepeni povratak normalnom životu trebao bi uključivati lekcije naučene iz iskustva s COVID-19, a kako se europska društva počinju ponovno otvarati, rasprava o otporu postat će sve važnija.

Vlade i osiguratelji u nekim državama članicama EU-a počeli su istraživati javno-privatna partnerstva, iskorištavajući iskustvo shema za pokrivanje drugih rizika, poput terorizma ili prirodnih katastrofa. Ove inicijative nisu prešle nacionalnu razinu i to je potrebno naglasiti jer, unatoč svojoj globalnoj prirodi, pandemije imaju snažnu nacionalnu komponentu u smislu opsega i evolucije bolesti, vladinih odgovora na nju i otpora zdravstvenim sustavima. Budući da najveći mogući gubitak od određenih pandemijskih rizika ne može osigurati samo privatni sektor osiguranja, kako je gore objašnjeno, vlade će morati biti uključene kao osiguratelji u krajnjoj nuždi u bilo koju shemu za smanjenje rizika. Kreatori politike također bi trebali naučiti iz krize u svom trenutnom pregledu europskog regulatornog okvira za osiguranje, Solventnost II. Solventnost II dovodi do precjenjivanja kapitalnih zahtjeva i pretjerane nestabilnosti mjera solventnosti. Ovi nedostaci bili su osobito evidentni u prvim mjesecima pandemije COVID-19, što je uzrokovalo veliku nestabilnost tržišta. Ti su nedostaci mogli potisnuti osiguravatelje u nepotrebno prociklično ponašanje da se nastavila velika nestabilnost.

## Zaključci

Povijesno se nova vrsta virusa pojavljuje svakih 30 ili 40 godina. COVID-19 od virusa se pretvorio u pandemiju, s velikim posljedicama po ljude i gospodarstvo. Brzo se proširio po cijelom svijetu. Upravljanje tim proširenjem bilo je jako teško, traje dugo i posljedice se još ne mogu procijeniti. Svi smo prošli izravni stres test iz kojeg se mogu naučiti mnoge lekcije.

Kratkoročni ekonomski i socijalni troškovi COVID-19 bili su veliki. Zbog blokada i mjera društvenog distanciranja, ljudi su izgubili posao i sredstva za život, pa nisu mogli platiti stanovanje i hranu.

Ni tržište osiguranja nije bilo imuno na COVID-19. Na početku pandemije postojao je strah od COVID-19. Na početku pandemije postojao je strah da će tržište osiguranja jako patiti, pa se to i dogodilo. U prva dva mjeseca nije bilo novih ugovora o osiguranju, nema prihoda od naplate premija, radnici su bili prisiljeni zaključavati se kod kuće, glavne funkcije osiguranja obavljale su se na daljinu. Najveći rizik bio je pad vrijednosti vrijednosnih papira. Životna osiguravajuća društva gotovo 70% svoje imovine ulažu u vrijednosne papire, gdje im je vrijednost u prva dva mjeseca pala preko 30%.

Iz navedenih podataka možemo zaključiti da je COVID-19 utjecao na tržište osiguranja, kao i na ostatak gospodarstva. Povećali su se neki proizvodi osiguranja, poput zdravstvenog osiguranja, općeg osiguranja itd. COVID-19 je natjerao regulatore osiguranja da analiziraju pravila i poduzmu korake kako bi regulirali pravni okvir koji će se pripremiti za takve situacije. Kreatori politike trebali bi također izvući pouke iz krize u svom trenutnom pregledu europskog regulatornog okvira za osiguranje, Solventnost II, koji u krizi pandemije nije bio toliko pogodan za upravljanje rizikom osiguranja.

Sektor osiguranja pruža veliku podršku klijentima i tvrtkama tijekom ovog izazovnog vremena. No, zatvaranja poslovanja vraća u fokus pitanje kako bolje ublažiti ključne strukturne i društvene rizike. Industrija osiguranja se u prošlosti pokazala inovativnom i odgovornom i ne sumnjamo da će se to ponoviti. Osiguratelji rade danonoćno kako bi podržali svoje ljude, klijente, distribucijske mreže i partnere dok se bave hitnim pitanjima o kojima je riječ.

## Literatura

1. ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition, [https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms\\_767028.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf), 25 janar 2021
2. D'Orazio, P., and Dirks, A. W. (2020). *COVID-19 and financial markets: assessing the impact of the coronavirus on the Eurozone*, Ruhr Economic Papers No. 859. RWI – Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung



3. Ashraf, N. N. (2020a). Economic impact of government interventions during the COVID-19 pandemic: international evidence from financial markets. *J. Behav. Exp. Finance* 27: 100371, <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2020.100371>.
4. Statistika, <https://www.statista.com/topics/6170/impact-of-covid-19-on-the-global-financial-markets/>
5. Jens Klose and Peter Tillmann. COVID-19 and Financial Markets: A Panel Analysis for European Countries. <https://doi.org/10.1515/jbnst-2020-0063>
6. COVID-19 and the world of work. Seventh edition, International Labour Organization 25. januar 2021. [https://www.ilo.org › briefingnote › wcms\\_767028](https://www.ilo.org › briefingnote › wcms_767028)
7. Blake E. Ashforth „Identity and Identification During and After the Pandemic: How Might COVID-19 Change the Research Questions we Ask?“ *Journal of Management Studies* 57:8 December 2020 doi:10.1111/joms.12629
8. Bristow, Nancy. *American Pandemic: The Lost Worlds of the 1918 Influenza Pandemic*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
9. World Health Organization (2017). A research and development Blueprint for action to prevent epidemics. Available from [www.who.int/csr/researchand-development/en/](http://www.who.int/csr/researchand-development/en/)
10. Du R. H., Liang L. R., Yang C. Q. Predictors of mortality for patients with COVID-19 pneumonia caused by SARS-CoV-2: a prospective cohort study. *Eur Respir J* 2020;55:2000524
11. Moorcraft, B.: Fitch Ratings: COVID-19's negative impact on the global insurance industry. *Insurance Business Magazine* (2020). <https://www.insurancebusinessmag.com/asia/news/breaking-news/fitch-ratings-covid19snegative-impact-on-the-global-insurance-industry-220124.aspx>. Accessed 8 May 2020.
12. Chester, A., Kauderer, S., McShea, C., Palmer, F.: How the coronavirus could change US personal auto insurance. McKinsey & Company (2020). <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/how-the-coronaviruscould-change-us-personal-auto-insurance#>. Accessed 8 May 2020.
13. Bill Chappell, „COVID-19: COVID-19 Is Now Officially a Pandemic, WHO Says,“ National Public Radio, March 11, 2020. <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/03/11/814474930/COVID-19-COVID-19-is-now-officiallya-pandemic-who-says>.
14. Mapping the Spread of the COVID-19 in the U.S. and Worldwide, Washington Post Staff, Washington Post, March 4, 2020. <https://www.washingtonpost.com/world/2020/01/22/mapping-spread-new-COVID-19/?arc404=true>.
15. Sigma 7/2020: Global economic and insurance outlook Dr. Jérôme Haegeli, Group Chief Economist 11 November 2020, [swiss-re-sigma-global-economic-and-insurance-outlook-20201110-presentation.pdf](https://www.sigma-global.com/insights/and-insurance-outlook-20201110-presentation.pdf)
16. Global insurance industry to recover strongly from COVID-19 induced pull-back, sigma says <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2020-04.html>

17. „The Day the World Stopped: How Governments Are Still Struggling to Get Ahead of the COVID-19,“ The Economist, March 17, 2020. <https://www.economist.com/international/2020/03/17/governments-are-still-struggling-to>
18. Diamond, Dan, Tyler Pager, and Jeff Stein, Biden Commits to Waiving Vaccine Patents, Driving Wedge With Pharmaceutical Companies, The Washington Post, May 5, 2021. 5 Rich, Developing Economies Wrangle Over COVID Patents, Reut.
19. Global Economic Effects of COVID-19, <https://fas.org/sgp/crs/row/R46270.pdf> · Updated July 9, 2021
20. Hrvatski ured za osiguranje [https://huo.hr/upload\\_data/site\\_files/godisnje\\_izvjesce\\_2020.pdf](https://huo.hr/upload_data/site_files/godisnje_izvjesce_2020.pdf)
21. AMF- Albania, periodiku 140, januar 2021
22. BQK raporti vjetor 2020, qershor 2021. <https://bqk-kos.org>
23. NBS Сектор осигурања у Републици Србији – извештај за 2020. Годину
24. Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine, NADOS, 30.06.2021
25. Slovensko zavarovalno združenje, Statistični zavarovalniški bilten 2021
26. COVID-19 and the world of work. Seventh edition, International Labour Organization 25 januar 2021. <https://www.ilo.org> › briefingnote › wcms\_767028